

**RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ
MGR GRAŻYNY CHROSTOWSKIEJ-JUSZCZYK**

**PT „ZAGROŻENIA CYBERPRZEMOCĄ WŚRÓD UCZNIÓW
SZKÓŁ PONADGIMNAZJALNYCH.
STUDIUM SOCJO-PEDAGOGICZNE”.**

**NAPISANEJ POD KIEROWNICTWEM NAUKOWYM PROMOTORA
DR HAB. ANNY FIDELUS, PROF. UKSW.**

**PROMOTOREM POMOCNICZYM BYŁA
DR EMILIA ŚMIECHOWSKA-PETROVSKIJ**

**1. NOWE ZNACZENIE BADAŃ NAD ZAGROŻENIAMI
CYBERPRZESTRZENI**

Przygotowana praca doktorska Grażyny Chrostowskiej-Juszczyk jest swoistym i jednocześnie nowatorskim dziełem teoretyczno-empirycznym. Jej przedmiot analiz dotyczy bowiem zupełnie nowego, wyjątkowo niebezpiecznego obszaru badawczego dotyczącego rzeczywistości szkolnej, związanej z zagrożeniami świata wirtualnego, zwłaszcza cyberprzemocy.

W nieznacznym stopniu, w tym także sposób wycinkowy, do tej pory problematyka cyberprzemocy w badaniach była podejmowana lub też

problematyka ta nie obejmowała tego zakresu. Jedynie prof. Jacek Pyżalski z Uniwersytetu A. Mickiewicza takie badania prowadzi.

W dalszym ciągu w środowiskach akademickich, występuje zdecydowana przewaga prowadzonych badań nad tradycyjnymi, ponadczasowymi i upowszechnionymi już problemami społecznymi oraz wychowawczymi, mającymi miejsce w świecie rzeczywistym (rzeczywistości realnej), stanowiących przedmiot pedagogiki ogólnej i pedagogik szczegółowych oraz innych dyscyplin społecznych.

Satysfakcjonujące jest obecnie coraz częstsze podejmowanie w ramach prac badawczych, problematyki związanej z nowymi i różnorodnymi patologiami społecznymi występującymi w świecie wirtualnym.

Należy zdecydowanie podkreślić, że ten nowy przedmiot badań wpisuje się w światowe strategie badawcze o charakterze ponadczasowym i jednocześnie fundamentalnym. Badania Doktorantki mieszczą się więc globalnych strategiach nowych problemów społecznych, edukacyjnych, wychowawczych, kształceniowych, prawnych, profilaktycznych, prewencyjnych terapeutycznych i innych.

Pani mgr Grażyna Chrostowska-Juszczak łamie w ten sposób, występując w wielu środowiskach akademickich swoistą tendencję badawczą.

Praca doktorska wpisuje się w perspektywę i wyzwania badawcze natury ludzkiej, zwłaszcza aktywności dzieci, młodzieży i osób dorosłych w szeroko rozumianej oraz wyjątkowo niebezpiecznej cyberprzestrzeni.

Jednocześnie podjęty przedmiot badań wyznacza nowe obszary, kierunki i pola badawcze w ramach nauk społecznych, zwłaszcza pedagogice, socjologii, psychologii, prawie i wielu innych dyscyplinach naukowych.

W naukach tych, podjęty przez Autorkę temat pracy jest jednocześnie niezwykle ważny, perspektywiczny, dynamiczny i jednocześnie do tej pory nie w pełni został zbadany i nie obejmował takiego, jak przyjęła Doktorantka szerokiego spektrum nowej problematyki badawczej.

Należy dodać, że prowadzone przez Autorkę analizy teoretyczne, przyjęte założenia badawcze i analiza otrzymanych wyników badań, dotyczą wcześniejszego systemu oświatowego w Polsce, co nie umniejsza roli i miejsca tematu.

Należy zatem stwierdzić, że zarówno były, jak i obecny na całym świecie system i proces kształcenia, zwłaszcza kształtowania innowacyjnych postaw dzieci i młodzieży nie nadąża za podejmowanymi przez najmłodsze pokolenia „nowatorskimi”, patologicznymi i eksperymentalnymi zachowaniami związanymi z ich niebezpieczną, a nawet ekstremalną aktywnością w sieci.

Podjęty obszar badawczy w pracy doktorskiej mgr Grażyny Chrostowskiej-Juszczak wynika więc z licznych obiektywnych i subiektywnych przesłanek w ostatnich latach intensywnego i niekontrolowanego rozwoju mediów i technologii cyfrowych oraz ich negatywnych różnorodnych skutków. Jest to więc nowe ważne i przydatne spojrzenie na nową rzeczywistość.

W przeszłości kolejne przemiany związane były z pojawieniem się mowy, pisma, druku, środków audiowizualnych, następnie intensywnym wdrażaniem mediów cyfrowych. One też wyznaczały kolejne fale rozwoju społeczno-ekonomicznego, których skutkiem była i jest wciąż powiększająca się „luka ludzka”.

W najnowszej literaturze naukowej przedmiotu badań wymienia się bowiem społeczeństwo rolnicze, przemysłowe, informacyjne, a nawet od kilku lat społeczeństwo wirtualne czy cyfrowe, do tej pory nie w pełni poznane i zbadane. Specyficzne okresy (fale rozwoju) tych społeczeństw są coraz krótsze, bardziej dynamiczne, a możliwości zastosowań nowych mediów cyfrowych i niestety zagrożeń z nimi związanych coraz większe, zwłaszcza dla młodego pokolenia.

W konsekwencji, mamy do czynienia z licznymi nowymi negatywnymi zjawiskami upowszechnionymi wśród uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych i ich wielorakimi skutkami, zwłaszcza cyberprzemocą,

Tworzy się zatem coraz większy swoisty dysonans pomiędzy potrzebami, a możliwościami młodego pokolenia.

Recenzowana praca jest zatem Autorskim i zarazem swoistym studium socjo-pedagogicznym i stanowi podstawę do licznych innych interdyscyplinarnych odniesień z zakresu humanistyki oraz innych obszarów nowej wiedzy, nie mieszczących się w dotychczasowych odniesieniach do wielu innych dziedzin i dyscyplin naukowych.

2. OCENA STRUKTURY PACY I PRZEJĘTYCH ZAŁOŻEŃ BADAWCZYCH

Struktura pracy jest zgodna z ogólnymi wymogami dysertacji doktorskich, a także ustaleniami specyficznymi dla UKSW. Została ona także napisana przez Autorkę samodzielnie, pod kierownictwem Pani Promotor prof. UKSW Anny Fidelus. Nie była ona także wcześniej przedmiotem procedur badawczych w tej Uczelni oraz innych środowiskach akademickich. Niezwykle cennym jest zatem podjęcie tego przedmiotu badań.

Recenzowana dysertacja zawiera pięć rozdziałów, z tego dwa teoretyczne i trzy empiryczne, łącznie z założeniami metodologicznymi badań, przyjętymi w pracy, jako „Podstawy metodyczne badań własnych”. Niewątpliwie postępowanie badawcze wiąże się z określoną przyjętą procedurą postępowania metodycznego badacza, co jednak Autorka, mimo tak przyjętego nazewnictwa przedstawiła w pracy.

Treści dysertacji doktorskiej, ich zakres i układ tworzą spójną i logiczną całość, na którą składa się pięć rozdziałów kompletnych i rzetelnie opracowanych. Ponadto zawarto inne treści mieszczące się w wymogach dla tego rodzaju prac. We wstępie, Doktorantka trafnie uzasadniła miejsce i rolę podjętego tematu. Integralną częścią pracy są także:

- narzędzia badawcze (kwestionariusz-ankiety liczący 70 pytań, który wydaje się jednak zbyt obszerny i nie pozwala w pełni na uzyskanie od respondentów pełnych, wyczerpujących odpowiedzi oraz karta scoringowa zawierająca 6 pytań zasadniczych i uzupełnionych pytaniami szczegółowymi);

- poprawnie skonstruowane zakończenie z dziesięcioma sformułowanymi trafnymi wnioskami wynikającymi z analizy otrzymanych wyników badań;

- bibliografia licząca 273 pozycje - najnowsze druki zwarte (książki), publikacje zawarte w czasopismach, dokumenty normatywne i in. Wiele z nich ukazało się w języku angielskim;

- wykaz tabel (25) i rysunków (19), szczegółowo prezentujące otrzymane wyniki badań;

W rozdziale pierwszym Doktorantka słusznie prezentuje dotychczasowy zakres i dorobek w zakresie badań nad cyberprzemocą. W ośmiu podrozdziałach przedstawia najważniejsze zagadnienia z nią związane, na podstawie w miarę możliwości rzetelnego przeglądu literatury przedmiotu. Układ prowadzonych analiz jest poprawny, logiczny i zwięzły oraz stanowi swoiste wprowadzenie do kolejnego drugiego rozdziału.

W nim (rozdziale drugim) przedstawione zostały niezwykle ważne uregulowania prawne związane z bezpieczeństwem w cyberprzestrzeni, zwłaszcza w kontekście cyberprzemocy. Akty prawne w tym obszarze obowiązują w Polsce i Unii Europejskiej. W prezentacji tej eksponuje wybrane przepisy prawne obowiązujące także na świecie. Niezwykle interesujące i obszerne są analizy związane z odpowiedzialnością prawną sprawców cyberprzemocy.

Prezentowane dwa rozdziały teoretyczne trafnie i w pełni wprowadzają w założenia metodologiczne badań własnych (rozdział trzeci), który Autorka nie trafnie nazywa „Podstawy metodyczne badań własnych”, co należy uznać za błędne. W nim też zaprezentowano najważniejsze punkty obejmujące:

- uzasadnienie wyboru tematu;

- cel badań;
- zakres badań,
- metody badawcze (obejmujące metody gromadzenia danych, ich przetwarzania i prezentacji otrzymanych wyników badań).

Autorka przedmiotem badań pracy doktorskiej uczyniła prawne, profilaktyczne i organizacyjne aspekty w obowiązującym w minionych latach, systemie szkolnictwa młodzieży szkół ponadgimnazjalnych. Celem tych badań było rozpoznanie pedagogicznych i rodzinnych uwarunkowań, oddziałujących na zmienność poziomu zagrożenia cyberprzemocą.

Z nich też, dokonując strukturyzacji treści i otrzymanych wyników badań wyprowadziła sześć zadań badawczych, stanowiących swoiste, trafne i spójne problemy badawcze. Do nich też sprecyzowała trzy hipotezy badawcze ukierunkowujące i precyzujące badania na sytuację uczniów szkół ponadpodstawowych, będących ofiarami cyberprzemocy.

Należy podkreślić że Doktorantka ukazała zupełnie nowe fakty i procesy w tym nowym dynamicznie zmieniającym się obszarze badawczym. Badaniami objęła bowiem specyficzne warszawskie środowisko oświatowe, reprezentowane przez wybrane losowo szkoły ponadgimnazjalne.

3. OCENA PRACY I WNIOSEK KOŃCOWY

Pani mgr Grażyna Chrostowska-Juszczyk opracowała i przyjęła najważniejsze założenia badawcze, będące podstawą wykrycia nowych prawidłowości w patologich społecznych, zwłaszcza związanych z cyberprzemocą wśród uczniów warszawskich szkół ponadgimnazjalnych. Jest to swoiste studium socjo-pedagogiczne, a więc w pełni zgodne z przedmiotem działalności naukowo-dydaktycznej Instytutu Nauk Pedagogicznych UKSW, a także dalszą działalnością kadry naukowo-dydaktycznej i studentów, w tym także absolwentów tej Uczelni po ukończeniu studiów.

Należy dodać, że obecna sytuacja edukacji zdalnej dzieci i młodzieży pozwala także na aktywność związaną ze stosowaniem cyberprzemocy. Najnowsze badania głównie prof. Jacka Pyżalskiego z UAM i prof. Piotra Drzewieckiego z UKSW oraz innych badaczy, wskazują jednoznacznie na wielką dynamikę, skalę, zasięg i negatywne skutki aktywności dzieci i młodzieży w przestrzeni cyfrowej.

Napisana praca jest, mimo pewnych niedoskonałości, przykładem analizy nie tylko nowych zjawisk i procesów, ale także naukowych refleksji wynikających z badań, do tej pory nie w pełni jeszcze poznanych i dostrzeganych. Prezentowana dysertacja, mimo pewnych mankamentów natury metodologicznej jest dogłębnym poznaniem i analizą nowych niebezpiecznych zjawisk i dynamicznie rozwijających się procesów, nie zawsze dostrzeganych przez środowisko oświatowe i akademickie.

Autorka pracy bowiem ukazuje nowe oblicze i niebezpieczne perspektywy patologicznych zachowań młodzieży szkolnej zagrożonej cyberprzemocą w kontekście przyczyn, przebiegu i skutków, ale także pozwala krytycznie spojrzeć na uwarunkowania ich powstawania i specyfikę występowania, jak również konsekwencje edukacyjne, profilaktyczne, prawne i inne.

Mimo pewnych sygnalizowanych mankamentów dotyczących głównie części metodologicznej, przedstawioną do recenzji pracę należy ocenić pozytywnie. Nie ma wątpliwości, że Doktorantka jest przygotowana do pracy naukowej i dydaktycznej na wysokim poziomie, w szczególności w zakresie prowadzenia badań nad nowymi patologicznymi zjawiskami i procesami, zwłaszcza w obszarze cyberprzemocy. Dalsze prowadzone badania przez Doktorantkę pozwolą doskonalić Jej warsztat naukowy, w celu wykrywania kolejnych prawidłowości, zasad i reguł tego nowego oraz niebezpiecznego zjawiska.

Opracowana praca doktorska daje podstawę do nadania stopnia naukowego doktora jej Autorce.

Jednocześnie podkreślić należy, że badania te wyznaczają nową innowacyjną tendencję poszukiwania nowych obszarów i kierunków nie do końca jeszcze poznanych i zweryfikowanych nowych zjawisk i procesów, których dynamika w skali globalnej, jak i środowiskowej systematycznie rośnie.

KONKLUZJA KOŃCOWA

Napisana rozprawa doktorska przez Panią mgr Grażynę Chrostowską-Juszczyk odpowiada warunkom określonym w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2014 r., poz. 1852 z późniejszymi zmianami).

Z wyrazami szacunku
Józef Bednarek